

«شرق» از حواشی پیرامون تشکیل مجمع رسانه‌های صوت و تصویر فراگیر ایران گزارش می‌دهد

تسهیل‌گری یا تصدی‌گری؟

بهناز شیربانی: ساترا و فعالیت‌هایش همچنان یکی از پربحث‌ترین موضوعات محافل سینمایی است. چندی پیش سرپرست اداره کل صدور مجوز و امور رسانه ساترا از تشکیل مجمع رسانه‌های صوت و تصویر فراگیر ایران، «رصتا»، خبر داد؛ مجمعی که به گفته حسین زارعی، «نهاد صنفی تصمیم‌ساز در ...

صفحه ۱۱

سرمقاله

توسعه‌خواهی یا توسعه‌ستیزی؛ مسئله این است!

حجت میرزایی

توسعه همه‌جانبه مهم‌ترین خواست همگانی کشورها در ۸۰ سال گذشته بوده است. سخن گزافی نیست اگر توسعه را مهم‌ترین و پرتکرارترین واژه این هشت دهه هم در میان دولتمردان و سیاستمداران و هم در میان اندیشمندان و فوروژان و حتی بسیاری از شهروندان عادی کشورها از اروپا و آمریکا تا آسیا و آفریقا بدانیم. مرزبندی و متمایزسازی کشورها با شاخص‌های توسعه و تلاش برای جابه‌جایی و عبور از کمند توسعه‌نیافتگی دورانی طولانی است که به مهم‌ترین مسابقه جهانی تبدیل شده است. کمتر از یک چهارم کشورهای دنیا در این مسابقه جهان‌گیر و جان‌فرسا کامیاب بوده‌اند و به گواه شواهد تاریخی و عینی، توسعه در میان حدود ۲۰۰ کشور دنیا یک استثنا است، نه قاعده! با وجود اختلاف‌نظرها و نیز تحولات بزرگی در سازمان‌دهی و سازوکارهای توسعه، اما توافقی فراگیر بر نقش بی‌بدیل و غیرقابل جایگزین حکمرانی و اصلاحات نهادی و بازسازی در نظام تدبیر می‌تواند نقطه شروع برای توسعه‌خواهی و چشم‌اندازی برای چند دهه آینده ملت داشته باشد.

با گذشت دو سال از عمر دولت سیزدهم تا امروز کلامی درباره توسعه ایران از دولتمردان در هیچ سطحی شنیده نمی‌شود. غایت‌القصوای این دولت و چشم‌انداز آن برای آینده ایران چیست؟ هر پرسشی یا تحلیلی از رفتار و تصمیمات دولت بنا فهم و پاسخ‌گویی به این پرسش بنیادین و رازگشایی از این معماست که آیا دولت در طلب «توسعه ملی» است یا سودای دیگری دارد؟ آیا پای الگوی متفاوت و جدیدی از توسعه‌خواهی در میان است یا در دام دولتی توسعه‌گریز و بلکه توسعه‌ستیز گرفتار آمده‌ایم. الگوی مجسم و تیپ ممثل رئیس‌جمهور و همکاران او از آینده معهود ایران کدام است؛ به زبانی رساتر تمایل درونی‌تان برای ۲۰ سال آینده رسیدن به کدام کشور است؟ الگوی ژاین اسلامی شدن که در همان زمان بیان هم به شوخی روزمره بدل شد. رسیدن به موقعیت چین و حتی روسیه هم در ارزیابی و مقایسه‌ای چندوجهی بلاموضوع و ناشدنی است. برای این دولت با مناسبات و مدیات ایدئولوژیک و شعارهای دیروز و امروزش نه می‌توان غرب شیطان‌زده را الگو و نشانه‌گزید، نه شرق شراب‌الوده را. دست‌کم هیچ نشانه‌ای از توسعه‌خواهی دولت (به معنا و مفهوم مورد توافق جهانی) نه در گفتار شفاهی و نه در معهود اسناد و گزارش‌های مکتوب منتشرشده دیده نمی‌شود؛ بلکه نشانه‌های زیادی از توسعه‌گریزی و بلکه توسعه‌ستیزی در آن به چشم می‌خورد. از حیث گفتمایی دولت سیزدهم را نه تنها نمی‌توان با هیچ‌یک از گفتمان‌های مسلط دهه‌ساله اخیر جهان هم‌اند «منعتی‌شدن»، «استقلال»، «نوسازی» یا «تأمین نیازهای اساسی» و... مقایسه کرد و نه حتی می‌توان به گفتمان «سنت‌گرایی» یا گفتمان‌های قرن هجدهم و نوزدهم همانند «ترقی-پیشرفت» یا «تکامل» نسبت داد. نه در

واژگان رایج و زبان روزمره دولت و نه در «گفتمان» Discourse» حامیان و پشتیبانان ایدئولوژیک آن نشانه‌ای از توسعه نیست و از این‌رو پرسش از تئوری و برنامه و سازمان‌دهی دولت برای توسعه ایران بی‌معنا و بلاوجه است. از چنین دولتی نمی‌توان و نباید پرسید تئوری کلان (و خرده‌تئوری‌های سازگار با آن) یا نظریه مورد پذیرش و نقشه‌رافتان برای توسعه چیست؟ با کدام ابزارها و شیوه‌های عقلانی و سازگار و برنامه‌نوشته یا نانوشته (راهبردها و سیاست‌های کلان-بخشی-منطقه‌ای) توسعه را پیگیری می‌کنید؟ تقسیم‌کار و سازمان‌دهی‌تان برای ارتقا و نظارت و ارزشیابی و منابع مالی و انسانی و اجتماعی‌تان برای اجرای این برنامه و سیاست کدام است؟ جایگاه و سطح و نوع دولت، بازار و اجتماع در این مسیر چیست و مأموریت‌های دولت در هر سطحی از سازمان‌دهی توسعه چیست؟ انتظار می‌رفت تدوین و انتشار برنامه هفتم بخش زیادی از این پرسش‌ها را پاسخ دهد؛ اما گویا رئیس معزول سازمان برنامه و بودجه (که از او به‌عنوان نظریه‌پرداز اصلی دولت سیزدهم و مسئول سازمان‌دهی اندیشکده و دهه‌اندیشه‌ورز برای پشتیبانی نظری دولت نام برده می‌شد) ترجیح داد سندی محرمانه، غیرقابل استناد و غیرقابل انتشار و حتی دور از چشم برخی مدیران عالی دولت ارائه دهد که هیچ قابلیت و ارزشی برای ارزیابی و اظهارنظر ندارد، چه رسد به آنکه مبنای پاسخ‌گویی به پرسش‌های مهم یادشده درباره توسعه‌خواهی دولت باشد. دولت حتی از به کار بردن واژه مانوس و همگانی‌شده «توسعه» گریزان است و از «قطار پیشرفت» سخن می‌گوید که نه تعریفی مفهومی و اسمی دارد، نه چارچوب و قواره‌ای سنجش‌پذیر. قرارگاه‌ها جایگزین سازمان‌ها و تشکیلات و تقسیم‌کار متعارف و دولتی شده و سیاست‌ها و تصمیمات مهم حتی دور از نظر و اطلاع مجلس قانون‌گذار در جمع ریئسان سه قوه گرفته می‌شود. در هر محفلی و هر نشست رسمی که بر مبنای نظام‌های سنجش عقلانی و متعارف و مورد قبول جهانیان، وضعیت ایران با گذشته خود یا شاخص‌های امروز کشورها مقایسه می‌شود، با فوریت و قاطعیت از بی‌اعتباری همه سنججه‌ها و معیارهای موجود و ضرورت ابداع و جایگزینی نظام‌های سنجش جدید در این دولت سخن گفته می‌شود. همه پرسش‌ها و نگرانی‌های امروز ایرانیان در پاسخ به یک مسئله مهم نهفته است: «توسعه، آری یا نه؟».

✽ اشاره به بیتی از علی معلم دامغانی

دوشنبه ۴ اردیبهشت ۱۴۰۲ • ۳ شوال ۱۴۴۴ • ۲۴ آوریل ۲۰۲۳ • سال بیستم • شماره ۴۵۳۶ • ۱۲ صفحه • ۱۵۰۰۰ تومان

در «شرق» امروز می‌خوانید: تأمین امنیت زنان با اما و اگرهای بسیار، چالش‌های محرومیت از تحصیل به دلیل بی‌حجابی و **یادداشتی** از محمود فاضلی

رهبر انقلاب اسلامی در خطبه‌های نماز عید سعید فطر بر ۳ راهبرد اساسی تأکید کردند:

همدلی قوا، پرهیز از حواشی، اتحاد مردم

قوای سه‌گانه مانع هم نشوند و راه را برای یکدیگر باز و هموار کنند / مردم با هم مهربانی کنند، دشمن می‌خواهد مردم به خاطر عقاید مختلف با هم بجنگند

گزارش تیتربک را در صفحه ۲ بخوانید

در آسایشگاه جانبازان سلمان فارسی شیراز چه خبر است؟

زندگی زیر سقف کانتینر

نگاهی به زمزمه‌های حضور در انتخابات و یارکشی‌های سیاسی برای کارزار اسفند

دود رقابت اصولگرایان سفید نیست

در پروژه‌ای تحقیقاتی سیر حرکت اقتصاد کلان بررسی شد

پیچ خطرناک تورم

یادداشت

ناصر پاکدامن، نویسنده و استاد اقتصاد در پاریس درگذشت

بار دیگر، مرگ در غربت

شرق؛ ناصر پاکدامن، نویسنده، اقتصاددان و پژوهشگر حوزه جامعه‌شناسی و فرهنگ، پس از چندین ماه تحمل بیماری، بامداد رسوم اردیبهشت در ۹۱سالگی در پاریس درگذشت. پاکدامن که گرایش چپ داشت و از نزدیکان به جبهه ملی بود، مقالات بسیاری بر زبان‌های فارسی و فرانسه برجا گذاشته و «نامه‌های صادق هدایت به شهید نورایی» از جمله آثار او است که مقدمه‌ای جامع دارد و به اثری مهم در حوزه پژوهش آثار صادق هدایت بدل شده است. همچنین نسخه‌ای از کتاب «وغوغ‌سahاب» اثر مشترک صادق هدایت و مسعود فرزا، با تصحیح و توضیحات پاکدامن و طرح‌هایی از اردشیر محمص منتشر شده است که از تسلط و دقت پاکدامن بر آثار و جهان هدایت خبر می‌دهد. پاکدامن آثار بسیاری در حوزه تحقیق و پژوهش نیز گرد آورده بود که فرصت انتشار نیافت؛ ازجمله این آثار می‌توان به پژوهشی دقیق درباره اقتصاد ایران اشاره کرد که هنوز منتشر نشده و نیز مجموعه‌ای درباره مرگ هدایت که پاکدامن چندین سال در حال گردآوری مطالب آن بود. ناصر پاکدامن سال ۱۳۳۲ تحصیلات خود را در دانشکده حقوق دانشگاه تهران تمام کرد و دو سال بعد برای تحصیل به فرانسه رفت. در فرانسه دکترای اقتصاد گرفت و هم‌زمان در رشته جامعه‌شناسی و جمعیت‌شناسی تحصیل کرد تا اینکه در سال ۱۳۴۶ به ایران بازگشت و بعد از مدتی وارد دانشگاه تهران شد و مدتی به تدریس مشغول شد. او در این مدت با پیگیری فرهنگ، ناگزیر به ترک وطن شد و بار دیگر به فرانسه رفت و در آنجا به‌عنوان استاد علوم اجتماعی و اقتصاد در دانشگاه پاریس هفتم به تدریس مشغول شد. او در این مدت با پیگیری مدام و اشتیاق، فعالیت خود را ادامه داد و نشریه «چشم‌انداز» را با همکاری محسن یلفانی منتشر می‌کرد و پیش‌تر نیز همراه با همسرش، هما ناطق، در انتشار مجله به‌یادماندنی «الفبا» در کنار غلامحسین ساعدی بود. با درگذشت ناصر پاکدامن، بار دیگر عاقبت سرنوشت یکی از اهالی فرهنگ و دانش و خرد این‌سرز و بوم در جایی دورتر از وطن رقم خورد؛ جایی در کنار کسانی همچون صادق هدایت و غلامحسین ساعدی که پاکدامن نسبت نزدیکی با آنان داشت.

صفحه ۱۱

گتسجی‌انجنت

تعداد قربانیان جنگ سودان از ۴۰۰ نفر گذشت

خروج دیپلمات‌های آمریکایی گرفتاری اروپایی‌ها

با ادامه بحران سودان و افزایش تعداد قربانیان، مقامات آمریکایی اعلام کردند نیروهای ویژه این کشور با انجام یک عملیات نظامی کارکنان سفارت ایالات متحده در سودان را تخلیه کرده‌اند. در این عملیات صد نیروی آمریکایی با سه هلیکوپتر به داخل محوطه سفارت رفتند و در کمتر از یک ساعت ۷۰ نفر از کارکنان را از خارطوم خارج کردند. مطابق گزارش‌ها در این عملیات گلوله‌ای شلیک نشده و تلفاتی نیز به جا نمانده است. کارکنان تخلیه‌شده به محلی در انتیوبی منتقل شده‌اند. تخلیه آمریکایی‌ها در حالی صورت می‌گیرد که اروپایی‌ها همچنان اقدام جدی مشابهی انجام ندادند و هنوز صدها اروپایی در این کشور حضور دارند و نتوانسته‌اند از سودان خارج شوند. با خروج آخرین کارمند آمریکایی سفارت، واشنگتن سفارت خود در خارطوم را برای مدت نامعلومی تعطیل کرد. این در حالی است که هزاران شهروند آمریکایی همچنان در سودان باقی مانده‌اند و مقامات می‌گویند انجام یک مأموریت تخلیه گسترده‌تر بسیار خطرناک است.

این گزارش را در صفحه ۵ بخوانید

یادداشت

سوریه، محور دیپلماتیک جدید جهان عرب؟

اردوان امیراصلانی

کشورهای عرب حوزه خلیج فارس که قصد تقویت استقلال خود را دارند، به موازات از سرگیری روابط خود با تهران پس از گذشت بیش از یک دهه گسست دیپلماتیک، روندی مشابه با دمشق را دنبال می‌کنند. این روندی است که از سال ۲۰۱۸ شروع شده است؛ اما در سه سال گذشته به طور درخور توجهی سرعت گرفته است. عمان اولین کشور شورای همکاری خلیج فارس بود که در اکتبر ۲۰۲۰ سفارت خود را در دمشق بازگشایی کرد؛ درحالی‌که دیپلماسی فعال امارات متحده عربی در مارس ۲۰۲۲ با سفر رسمی اسد به دبی که اولین سفر او به یک کشور عربی از زمان آغاز جنگ داخلی در سال ۲۰۱۱ بود، به اوج خود رسید. بحرین پس از ۱۰ سال غیبت، اولین نمایندگی دیپلماتیک خود در سوریه را در ژوئن ۲۰۲۲ بازگشایی کرد و از آغاز سال ۲۰۲۳ تبادلات دیپلماتیک و بازدیدهای هیئتی چند برابر شد. زمین‌لرزه ششم فوریه که سوریه را به‌شدت تحت تأثیر قرار داد و ۵.۳ میلیون نفر از ساکنان آن را به خطر انداخت، به ایجاد کانال‌های دیپلماتیک جدید به نفع دمشق و کاهش تحریم‌های غرب برای اهداف بشردوستانه کمک کرد. فراتر از دیپلماسی فشار اسد که از آن برای باقی‌ماندن در مسند قدرت بهره‌برداری می‌کند، روند عادی‌سازی روابط که از طرف همسایگان سوریه آغاز شده است، اهداف عمل‌گرایانه از قبیل کنارگذاشتن سال‌ها بیگانگی غیرمولد و بازگرداندن سوریه به دامن دنیای عرب با هدف ثبات خاورمیانه و تقویت انسجام آن را دنبال می‌کند. موضع عربستان سعودی در این زمینه بسیار مهم است و جای تعجب نیست که پس از افزایش سیگنال‌های عمومی درباره آشتی این کشور با ایران، ریاض در حال مذاکره با دمشق برای بازگشایی سفارت خود در ماه آینده است. به نظر می‌رسد که نیاز به مذاکرات صلح‌آمیز با سوریه برای عربستان و دیگر کشورهای عرب یک اجماع باشد. برگزاری نشست آتی اتحادیه عرب در عربستان سعودی می‌تواند فرصت مناسبی برای اعلام علنی ازسرگیری رسمی روابط با سوریه باشد. برخی از تحلیلگران بر این باورند که عادی‌سازی روابط بخشی از تلاش برای دورکردن سوریه از حوزه نفوذ ایران به منظور بازگرداندن خودمختاری بیشتر در مقابل ایران و ایجاد یک تکیه‌گاه محکم در جهان عرب است. در حقیقت، تسریع این عادی‌سازی از زمان اعلام توافق ایران و عربستان تحت حمایت چین تصادفی نیست. جهان عرب بیشتر به دنبال سودبردن از نزدیکی سوریه به جمهوری اسلامی برای تعمیق روابط خود و تشکیل یک جبهه مشترک علیه مواضع غرب است. با توجه به اتحاد ایران و سوریه و پیوندهای عمیق بین دو کشور، فشار اسد شخصاً تصریح کرده است که هیچ قصدی برای فاصله‌گرفتن از تهران ندارد.

ادامه در صفحه ۵

مکی‌شیرازی

پرسپولیس ۱- استقلال صفر؛ لیگ برتر جذاب باقی ماند

اردیبهشت؛ ماه سرخ ماه پرسپولیس

عصر روز گذشته در ورزشگاه آزادی، پرسپولیس در حساس‌ترین بازی هفته و تا حدودی حساس‌ترین بازی فصل، موفق شد با تک‌گل عیسی آل‌کثیر، از سد استقلال، رقیب سنتی عبور کرده و به‌طور موقت به صدر جدول رده‌بندی برسد. این نتیجه در شرایطی رقم خورد که تا پیش از بازی‌های هفته بیست‌وهفتم، استقلال با ۵۵ امتیاز بالاتر از پرسپولیس در رده دوم جدول قرار گرفته بود و امید زیادی داشت با حفظ روند شکست‌ناپذیری‌اش در دیدارهای اخیر لیگ برتر، همچنان این فاصله را حفظ کرده و برای نزدیک‌شدن به عنوان قهرمانی، بتواند پرسپولیس را بعد از سال‌ها شکست دهد. استقلال در رقابت‌های لیگ برتر، آخرین بار در سال ۱۳۹۶ با هدایت وینفرد شفر توانسته بود پرسپولیس را شکست دهد. ولی از آن زمان به بعد، دیگر رنگ برد در دربی لیگ‌برتری را ندید. این روند حالا هم ادامه دارد و طلسم نامکی نیم‌آبی برابر پرسپولیس در لیگ برتر هفت‌ساله خواهد شد. البته پرسپولیس‌ها فارغ از این مسائل، تمرکزشان را روی کسب سه امتیاز در این دیدار گذاشته بودند تا همچنان بختشان را برای رسیدن به عنوان قهرمانی زنده نگه دارند.

این گزارش را در صفحه ۹ بخوانید

یادداشت

مقدمه‌سازی برای دست‌درازی به اموال مردم؟

سیدعلی مجتهدزاده وکیل پایه یک دادگستری

در یک هفته اخیر مراجع مختلفی خرید سکه و ارز توسط مردم را به نوعی «احتکار» توصیف و تفسیر کرده و خواهان برخورد با آن شده‌اند. از جمله احمد علم‌الهدی، امام جمعه مشهد، با تأکید بر اینکه «ذخیره ارز و سکه معصیتی هم‌تراز با احتکار است»، خواهان مصادره این اموال شده. در مجلس حسینی کیا، عضو کمسیون صنایع و معادن، پیشنهاد داده که «دولت باید دلارهای خانگی را جمع‌آوری کند و به جای دلار به آنها ریال بدهد». صداسویما نیز در بخش‌های مختلف خبری خود گزارش‌هایی با همین سمت‌وسو و تأکید بر «احتکار سکه و ارز» منتشر کرده است. سؤال این است که آیا اساسا خریدن و ذخیره‌کردن سکه و ارز را از منظر شرعی و حقوقی می‌توان «احتکار» دانست یا خیر؟ پاسخ به شکل قاطعی منفی است.

احتکار در مفهوم فقهی آن نگهداری کلای ضروری در صورت کمیاب‌شدن آن در بازار با هدف فروختن آن به بهای بیشتر است. به نظر مشهور فقهای امامیه کالاهایی که احتکار درباره آنها صادق است عبارت‌اند از: گندم، جو، خرما، کشمش، (که غلات چهارگانه معروف هستند) و نیز روغن حیوانی (نه نباتی). این حکم فقهی مستند گفته مشهور روایت غیاث بن ابراهیم از امام صادق علیه‌السلام است که این‌گونه است: غیاث ابن ابراهیم] عن ابی عبدالله علیه السلام قال: لیس الحکره الا فی الحنظله و الشعیر و التمر و الزبیب و السمن؛ احتکار فقط در گندم، جو، خرما، کشمش و روغن حیوانی است. بعضی از فقها مانند شیخ صدوق، شهید اول و شهید ثانی و از معاصران امام خمینی علاوه بر مواد غذایی یادشده، روغن زیتون را نیز از موارد احتکار نام برده‌اند. به‌طورکلی احتکار در فقه شیعه ناظر به طعام جامعه یا مواد غذایی می‌شود؛ برای مثال در مسئله ۲۳ کتاب تحریرالوسیله امام خمینی(ره) این مسئله این‌گونه توضیح داده می‌شود: احتکار حرام است؛ یعنی اینکه طعام (گندم و جو و خرما و کشمش) را حبس و جمع کند و انتظار بکشد که گران شود درحالی‌که مسلمین به آن احتیاج دارند و برای آنها ضروری است. بنابراین از منظر فقهی جمع‌آوری و انبار کالاهای دیگر شامل حکم احتکار نمی‌شود. این رویکرد فقهی در قوانین ایران نیز بازتاب داشته و هرجا در قانون به مسئله احتکار برمی‌خوریم، موضوع ناظر به بحث طعام و مواد غذایی با نظایر این است. به‌طور مثال در ماده ۴ قانون تعزیرات حکومتی چنین تعریف شده است: احتکار عبارت است از نگهداری کالا به صورت عمده با تشخیص مرجع ذی‌صلاح و امتناع از عرضه آن به قصد گران‌فروشی یا اضرار به جامعه پس از اعلام ضرورت عرضه توسط دولت.

ادامه در صفحه ۵